

DE UITDAGING VAN KINDERTELEVISIE

Tijdens de evaluaties van het Stimuleringsfonds werden twee kinderprogramma's besproken: de dertiendelig serie OTJE en de korte televisiefilm MORGEN WORD IK WAKKER IN BERLIJN. Benjamin Landshoff regisseerde MORGEN.. Simone van Dusseldorp tekende voor zes afleveringen van OTJE. Beide makers beantwoordden tien vragen over de uitdaging van kindertelevsie.

Mieke Bernink en Kim Nieker

'Gekruiste vingers' van Simone van Dusseldorp.

Benjamin Landshoff is autodidact. Hij maakte items voor VPRO's ONRUST, draaide enkele korte films voor TV-TV (ook VPRO) en werkte lang voor VILLA ACHTERWERK (opnieuw VPRO). Momenteel probeert hij een speelfilm van de grond te tillen en registreert hij een commercial. Op zijn filmografie prijken onder meer een verzameling sprookjes-in-eigentijds-jasje onder de titel ERWASSUS, en nu de korte film MORGEN WORD IK WAKKER IN BERLIJN. Ook Simone van Dusseldorp heeft al menig kinderfilm op haar conto staan. In 1994 studeerde zij af aan de Filmacademie met het later diverse malen bekroonde WATERLANDERS. Voor de serie Novellen van de NPS regisseerde zij GEKRUISTE VINGERS en ERWT. Om achter de

computer vandaan te komen solliciteerde ze bij Bos Bros, werd aangenomen voor script en continuïteit en eindigde vervolgens, naast Joram Lursen, als co-regisseur van de serie OTJE.

Wat beweegt Landshoff en Van Dusseldorp om dingen voor kinderen te maken? Waaruit schuilt voor hen de uitdaging? Wat is het geheim van goede kindertelevsie? Tien vragen aan twee kinderfilm makers.

Waarom maak je programma's voor kinderen?

Landshoff: 'Het leuke van kinderprogramma's maken, vooral bij VILLA ACHTERWERK, is de creatieve vrijheid die je als maker krijgt. Enerzijds is je publiek heel ontvankelijk en dankbaar; humor en actie werken al snel. Anderzijds is er de uitdaging van de snelle afleiding van datzelfde publiek: als ze zich vervelen wordt er gezapt. De uitdaging is de aandacht te houden zonder te vervallen in plat effectbejag. Het leuke van goede kinderprogramma's maken is bovendien dat als het werkt zowel jong als oud zich ermee vermaken.'

Van Dusseldorp: 'Dat ik veel met kinderen heb gewerkt heeft te maken met de verhalen die ik wil vertellen. WATERLANDERS vertelt het verhaal van twee zusjes van tien en twaalf die na de dood van hun ouders een eigen universum creëren met zelfbedachte wetten en spelletjes. In ERWT weegt een meisje van twaalf de dood van haar moeder te accepteren. GEKRUISTE VINGERS gaat over een zeer hechte vriendschap tussen twee meisjes van veertien, waarvan de waarde over en weer getoetst wordt door middel van gewaagde opdrachten aan elkaar. Als een derde meisje deze wereld binnentreedt, raakt de orde verstoord en worden de opdrachten steeds weezinwekkender. Momenteel ben ik met een speelfilmscenario bezig over een Brabantse brommerbende. Je zou kunnen zeggen dat de leeftijd van mijn personages langzaam omhoog gaat.'

Waar haal je je inspiratie vandaan?

Landshoff: 'Ik haal vooral veel inspiratie uit dingen die ik zelf leuk vind. Bij het maken van ERWASSUS waren vooral de absurdistische humor en de subtiele maatschappijkritiek van betere Amerikaanse tekenfilms als REN & STIMPY en THE SIMPSONS een groot voorbeeld. Ik wilde het excentrieke van die cartoons naar live-action vertalen. Bij MORGEN WORD IK WAKKER IN BERLIJN kwam de inspiratie meer van Chinese en Japanse films – de poëtische rust en de zorgvuldig uitgekozen plaatjes – maar ook van bijvoorbeeld EDWARD SCISSORHANDS, de wijze waarop in die film een hedendaags sprookje wordt neergezet.

Het idee voor MORGEN WORD IK WAKKER IN BERLIJN kwam van een scenario van Maarten Lebens en Rob Arends dat de VPRO al een tijdje had liggen. De schrijvers hadden een serie losstaande scripts geschreven met het thema "logeren". De VPRO bood mij het scenario aan van MORGEN WORD IK WAKKER IN BERLIJN. Wat mij erg aansprak was het uitgangspunt dat Marlous, de hoofdpersoon, alleen in voice-over te horen zou zijn. Dat vond ik altijd al heel intens in films als TAXI DRIVER, waarbij je hele lange shots hebt van de rijdende Travis Bickle en alleen maar hoort wat er in zijn hoofd omgaat zonder dat zijn gezicht ook maar iets vertelt.

Verder lag de uitdaging voor mij ook in het feit dat het een tamelijk rustig verhaal was. Ik had net twee series ERWASSUS gemaakt en daar had ik een drukke cartoonachtige stijl toegepast. Nu wou ik proberen een hele trage film te maken zonder dat die saai zou worden.'

Van Dusseldorp: 'Toen ik nog op de Filmacademie zat, gaf docent Willem Capteyn mij opdracht om beelden uit mijn jeugd te omschrijven. Hij was van mening dat beelden die je onthoudt vaak een interessant dramatisch verhaal in zich dragen. Ik ben toen gaan schrijven en bleef maar schrij-

ven, uiteindelijk had ik meer dan honderd beelden omschreven. Hij had gelijk, deze beelden leenden zich om te vertalen naar interessante scènes waar ik nu nog steeds gebruik van maak. Zo heb ik de inspiratie voor WATERLANDERS, ERWT en GEKRUISTE VINGERS gedeeltelijk uit mijn eigen jeugd gehaald. Niet dat deze films autobiografisch zijn, maar een soort basisgevoel moet je wel kennen.'

Wat bevat je het meest en het minst aan het maken van iets voor kinderen?

Landshoff: 'Het meest bevat me de vrijheid bij het maken. Dat heeft ook veel te maken met het feit dat de VPRO zich niet of nauwelijks bemoeit met mijn werk. Het concept wordt besproken, maar het uiteindelijke scenario minder. Dat is voor mij een uitkomst omdat veel grappen het van de timing moeten hebben. Het minst leuk is dat het vaak wordt uitgezonden op een tijdstip waarop weinig mensen kijken.'

Van Dusseldorp: 'In VILLA ACHTERWERK wordt veel meer geëxperimenteerd met de vorm dan bij volwassenen-tv. Dat komt waarschijnlijk doordat, ook door de subsidiegevers, wordt aangenomen dat kinderen van fantasiewerelden houden en volwassenen óf realistische films óf abstracte kunst-

films willen zien. Films voor volwassenen die niet realistisch zijn maar toch een verhaal vertellen zijn momenteel moeilijk te realiseren. Laatst zag ik met Orlow Seunke AMACORD van Fellini. We waren het erover eens dat deze film nu weinig kans zou hebben om gefinancierd te worden.'

Waarin verschilt het maken van een kinderprogramma van het maken van iets voor volwassenen?

Landshoff: 'Er is voor mij geen verschil of ik voor volwassenen of voor kinderen film. Ook qua thema denk ik dat er weinig verschil is. Kijk, intellectuele programma's zijn misschien minder interessant voor kinderen, maar als ik naar ZOMERGASTEN kijk denk ik ook vaak genoeg "oké, genoeg gepraat, nu weer een fragment". Commerciële dingen houden met behulp van toeters en bellen de aandacht langer vast, maar dan wel op een bijna hypnotiserende manier. Ik probeer een middenweg te bewandelen. Ik hou van entertainment, maar het moet me wel iets vertellen. Verder ben ik van mening dat je kinderen niet met expliciet geweld moet confronteren. Nou vind ik dat voor volwassenen ook niet altijd even gezond, maar wij kunnen dat beter relativeren.'

'Otje' van Simone van Dusseldorp.

Van Dusseldorp: 'Vroeger keek ik veel televisie met mijn ouders. Zij vonden echter dat een kind niet te veel bloot gesteld zou moeten worden aan geweld, dus de televisie ging uit als er een verkrachting of een gemene vechtpartij dreigde te gaan komen. Hierdoor sloeg mijn fantasie op hol en kon ik 's nachts niet slapen van de gruwelijke scènes die ik bedacht. Kinderen weten heel goed dat er ook vervelende dingen in de wereld gebeuren, ze zijn juist geïnteresseerd in het kwade en het slechte. Daarom is het goed daar niet omheen te draaien. Ik vind wel dat je kinderen moet behoeden voor al te expliciete geweldsuitingen. Ik denk dat ik een vechtpartij voor kinderen abstracter zou registreren dan voor volwassenen. Ik weet nog dat ik als kind heb gegruwd toen ik een scène zag waarin een man een andere man met een spijkerpistool bedreigde. Ik zag die spijkers al in het achterhoofd van die man staan. Als het een gewoon pistool was geweest zou het me niets hebben gedaan.'

Wat is de status van kindertelevisie en kinderfilms en de maker daarvan?

Landshoff: 'Als ik vertel dat ik programma's maak voor VILLA ACHTERWERK vindt iedereen dat fantastisch. Het heeft een zeker aanzien, omdat mensen weten dat kinderen het leuk vinden, maar ook omdat ze beseffen dat daar nog veel geëxperimenteerd wordt met het medium. Er is ook wel genoeg geld en productionele aandacht voor. Ik vind het alleen jammer dat "jeugd" en "volwassen" zo zwaar gescheiden zijn. In een land als Amerika wordt een tekenfilm als THE SIMPSONS op prime time uitgezonden. Dat is voor de hele familie. Hier wordt er meteen vanuit gegaan dat zoiets alleen voor kinderen is. Dat vind ik kortzichtig en jammer.'

Van Dusseldorp: 'De laatste jaren zijn er goede en grote kinderfilms gemaakt. Hier-

door is de status van de kinderfilmmaker toegenomen. Ben Sombogaart is bijvoorbeeld een zeer gerespecteerd filmmaker. Het maken van een kinderfilm wordt niet meer gezien als het voor spek en bonen meedoen in de filmwereld.'

Hoe is het om kinderen te regisseren?

Landshoff: 'Het is moeilijk om kinderen te vinden die wat kunnen. Ik heb het gevoel dat Nederlandse kinderen heel veel gêne hebben. Het typische "doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg". Dat zal wel door onze calvinistische achtergrond komen. Maar goed, als je eenmaal iemand hebt die wat kan, dan is het vooral een kwestie van heel geduldig regisseren. En letten op wat voor woorden je gebruikt. Tijdens het draaien van MORGEN... riep ik op een gegeven moment van achter de camera een paar keer naar Danique Westhoff, die Marlous speelt, "doe datzelfde nu eens wat meer introvert", maar er veranderde weinig. Na een tijdje kwam haar moeder naast me staan en fluisterde in m'n oor "ik geloof niet dat ze het woord "introvert" kent".'

Van Dusseldorp: 'Het verschil tussen het regisseren van kinderen en volwassenen is dat je bij kinderen heel direct kunt zijn met je aanwijzingen. Volwassenen stellen dat niet altijd op prijs. Verder is het belangrijk dat je de achtergronden van een kind goed kent. Voordat ik ga draaien ga ik daarom altijd bij mijn spelers op bezoek zodat ik weet uit wat voor soort gezin ze komen, hoeveel broertjes of zusjes ze hebben, wat voor popsterren er in hun kamer hangen enzovoort. Dat is belangrijk, omdat je daar ook aan kunt refereren als je regieaanwijzingen geeft. Bij volwassen acteurs doe ik dat niet, met hen spreek je voornamelijk over de rol. Welke gevoelens of gedachten uit hun persoonlijke leven ze gebruiken om in die rol te komen is hun eigen zaak. Het moeilijke van kinderen re-

gisseren is dat je aan de ene kant een kind tegen zichzelf in bescherming moet nemen en aan de andere kant als regisseur altijd het onderste uit de kan wilt halen. Met OTJE heb ik daar wel eens een nacht van wakker gelegen. Bijna aan het einde van de draaiperiode van OTJE, draaiden we in een keet met een dak van doorzichtige plastic golfplaten. Buiten was het boven de dertig graden, binnen rond de veertig. Anne Rats, die de rol van Otje speelde, was moe. Van pure vermoeidheid stond het huilen haar nader dan het lachen. Het begon erop te lijken dat ze overspannen zou raken. Zij was niet de enige die op haar tandvlees liep, maar kinderen houden zich langer groot dan volwassenen. Volwassenen trekken wel aan de bel of lopen met wekkers in hun binnenzak om aan te geven dat het genoeg is geweest. Ik heb toen op het punt gestaan om te stoppen. Na overleg met de productiehoofd hebben we het nog een dag aangekeken en gelukkig had Anne die nacht heerlijk geslapen en kwam ze weer fluitend op de set.'

In de meeste kinderfilms worden volwassenen uitvergroot en daardoor karikaturaal gemaakt. Is dat nodig?

Landshoff: 'Het is niet nodig, maar ik heb het tot nu toe wel vaak gedaan. Volwassenen hebben in het dagelijks leven zoveel macht over kinderen. Dat maak je enigszins ongedaan wanneer je ze in de film wat extra onbenullig maakt. Ik denk dat kinderen dat wel kunnen waarderen. Ik probeer er wel op te letten dat het geen clowns worden, dan trekken ze ook weer te veel aandacht.'

Van Dusseldorp: 'Bij OTJE was het plan om Otje en haar vader naturel te regisseren, in contrast met de omgeving. De overige personages hebben we uitvergroot en karikaturaal gemaakt omdat Otje en haar vader in een vreemde wereld leven waarin zij de enige normale mensen zijn. Hierdoor

identificeren kinderen zich sneller met Otje. Een ander verhaal zou ik misschien weer anders verfilmen.'

Wat interesseert je het meest bij het maken van (en kijken naar) kinderprogramma's: inhoud of vorm?

Landshoff: 'Bij kinderprogramma's interesseert me hetzelfde als bij wat voor programma of film dan ook. Als het leuk is is het leuk, als het goed is is het goed. Dat hangt dan toch meestal van de inhoud af, maar vorm op zich kan ook heel onderhoudend zijn. Vooral wanneer je iets nieuws ziet, bijvoorbeeld bij videoclips. MORGEN... is een "kinderkunstfilm" genoemd. Dat vind ik in eerste instantie heel vleiend omdat het je werk naar een hoger niveau probeert te tillen. Maar als ik bedenken waarom iemand het een kunstfilm zou noemen, denk ik dat het alleen maar is omdat het een met veel zorg gemaakte film is, met een (voor kinderen) niet veel voorkomende rustige uitstraling. Veel dingen die voor kinderen worden gemaakt, worden heel geforceerd jong-snel-en-flitsend gemaakt en dat vind ik goedkoop.'

Van Dusseldorp: 'Ik vind dat als je een kinderprogramma maakt, je in eerste instantie je verhaal zo beeldend mogelijk moet vertellen. Kinderen houden van goed vertelde verhalen. Ik denk dat kinderen die ouder zijn dan vijf snel zullen weglopen van te abstracte kunstfilms, terwijl kinderen onder die leeftijd gefascineerd zullen kijken, zoals bij het programma TIKTAK. Maar je hoeft het kinderen niet altijd even makkelijk te maken. Tegenwoordig begrijpen kinderen veel sneller verschillende "filmtalen" dan twintig jaar geleden.'

Wat vind je de mooiste, beste of meest interessante kindertelevisie of -film ooit gemaakt?

Landshoff: 'Ik vind heel veel dingen erg goed, inclusief SESAMSTRAAT en Disney.

Maar dingen die eruitspringen zijn toch wel BABE, Disney's ALADDIN en PEE WEE'S BIG ADVENTURE wat films betreft. En qua tv veel Amerikaanse cartoons als REN & STIMPY en DEXTER'S LABORATORY.

Maar laat ik daar nog een keer duidelijk in zijn: ik vind dat niet alleen de beste kinderfilms, ik vind het sowieso het beste wat er gemaakt wordt. Als iets goed is vervalst die kinderen/volwassenengrens. Met name

REN & STIMPY vind ik briljant omdat het destijds zo vernieuwend was, vooral in hoe je met de timing van humor om kan gaan. Een heus meesterwerk, en dan heb ik het in 't bijzonder over de oorspronkelijke afleveringen van regisseur John Kricfalusi. Beestachtig.'

Van Dusseldorp: 'RONJA DE ROVERSDOCHTER van Tage Danielsson en MIJN LEVEN ALS HOND van Lasse Hallström. Beide films hebben

zeer sterke hoofdpersonen, er wordt erg mooi in gespeeld en het gaat ergens over. In MIJN LEVEN ALS HOND probeert een jongen de dood van zijn moeder te verwerken. Deze film – eigenlijk geen kinderfilm maar een film voor alle leeftijden – heeft mij zeer aangegrepen.

Van Dusseldorp: 'RONJA DE ROVERSDOCHTER is spannend, prettig en leuk. Beide films had ik graag zelf gemaakt.'

Wat is, al met al, het geheim van een goed kinderprogramma of een goede kinderfilm?

Landshoff: 'In een goed kinderprogramma wordt het kind als een (kleine) volwassen benaderd.'

Van Dusseldorp: 'Een goed kinderprogramma is niet opvoedkundig en heeft hoofdpersonen die ergens voor vechten en niet te braaf zijn.' ■

'Morgen word ik wakker in Berlijn' van Benjamin Landshoff.